Înspre şi dinspre Timişoara – fenomenele de migraţie actuale – un studiu de caz

Tanja BECKER*

Key-words: *Timisoara*, *emigrant, immigrant*, *multiculturality*

Timişoara se laudă în general cu multiculturalitatea sa şi are pretenţia de a fi un loc unde convieţuirea mai multor etnii se desfăşoară în mod armonios. Pe lângă etniile stabilite de multă vreme în Timişoara – precum maghiarii sau germanii – acum se poate vorbi de migranţi nou veniţi din ţări europene şi din afară Europei.

Acest articol se propune a fi o analiză a situaţiei emigranţilor şi imigranţilor dinspre şi înspre Timişoara în secolul al XX-lea şi de a găsi cauzele şi motivele lor, precum şi consecinţele migraţiei pentru comunitate.

Într-o primă fază încerc să clarific prezenţa istorică a anumitor minorităţi mai vechi, dat fiind faptul că joacă un rol şi în situaţia actuală. Apoi vom cerceta situaţia unor grupuri relativ importante în momentul de faţă, precum italienii, germanii şi arabii.

Se ţine cont însă şi de plecarea românilor din Timişoara pentru a găsi de lucru în străinătate, ceea ce conduce la o diferenţiere între două feluri de migraţie: cea permanentă şi cea temporară. Graniţa între cele două forme este în continuă mişcare, dat fiind faptul că o migraţie temporară se transformă după câţiva ani într-una permanentă sau migranţii care au vrut să plece definitiv se întorc după câtva timp în ţara lor de origine.

La sfârşitul contribuţiei se încercă o prognoză pentru viitoarea dezvoltare a oraşului Timişoara în ceea ce priveşte migraţia.

Mai întâi trebuie schiţat un context istoric, ţinând cont de situaţia din toată România, pentru că lipsesc date statistice exacte doar pentru oraşul Timişoara.

La sfârşitul secolului al IX-lea maghiarii ajung în zona în care se află azi Timişoara şi de atunci continuă să vieţuiască aici populaţia care aparţine acestei comunităţi. Şi astăzi minoritatea maghiară joacă un rol important în Timişoara, reprezentând 7,5% din populaţie[1]. De exemplu, în Timişoara există Teatrul Maghiar de Stat, precum şi Liceul „Bela Bartok”[2], unde se poate studia limba maghiară ca limbă maternă până la nivel de bacalaureat[3].

* Universitatea de Vest din Timişoara, România.

[1] Cifră de la ultimul recensământ din 2002. Pentru informaţii suplimentare, vezi www.recensament.referinte.transindex.ro.

[2] www.bartok.ro.

[3] www.tm-t.ro.

BDD-V2635 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:37 UTC)

Nemții, șvabii adică, au fost aduşi de coroana austriacă după învingerea turcilor în 1718, în mai multe valuri, într-o perioadă de 100 de ani. Până în anii '30 ai secolului trecut ei formau chiar majoritatea locuitorilor oraşului (vezi statistica de mai jos), dar în momentul de față numai 2,5% dintre locuitori sunt de etnie germană[4].

La ultimul recensământ din 2002 au mai fost numărați 367 de evrei în Timişoara, în timp ce site-ul comunități evreieşti menționează existența a 700 de evrei în oraş[5]. Primii evrei au venit în secolul al doilea şi al treilea în Banat[6]. După expulzarea lor forțată din Spania în 1492 în timpul inchiziției, mulți sepharzi s-au dus în imperiul otoman, dar şi în alte regiuni, precum în Banat. În Timişoara acest grup era denumit evrei spanioli. În Timişoara sunt menționați ashkenasim germanofoni prima oară la începutul secolului al XVIII-lea; în momentul preluării orașului de către administrația austriacă de la forțele otomane, se preciza în actele de predare că se află 144 de evrei în oraş (Ilieşu 2005: 67).

Structura etnică a oraşului Timişoara[7]

Recensământ		Structură etnică							
Anul	Populația	Români	Germani	Maghiari	Sărbi	Evrei	Romi	Slovaci	Alte Etnii
1880	38.702	5.188	21.121	7.745	248	?	?	416	1755
1890	45.948	5.594	24.973	11.100	2.363	?	?	332	1.586
1900	60.551	6.312	30.892	19.162	2.730	?	?	288	1.167
1920	86.850	16.047	32.097	27.189	?	8.307	?	?	3.210
1930	102.390	25.207	33.162	31.775	2.237	7.264	379	652	1.766
1941	125.052	46.466	37.611	24.891	?	?	?	?	16.084
1956	142.257	75.855	24.326	29.968	3.065	6.700	122	575	1.646
1966	174.243	109.100	25.058	31.016	4.188	2.590	120	490	1.681
1977	269.353	191.742	28.429	36.724	6.776	1.629	1.109	404	2.360

[4] Cifra de la recensământul din 2002. Pentru informații suplimentare, vezi www.recensament.referinte.transindex.ro.

[5] www.otertimisoara.jewish.ro.

[6] www.otertimisoara.jewish.ro.

[7] După: Varga E., *Statistică recensăminte după limba maternă, respectiv naționalitate, jud. Timiş, 1880-1992* (www.kia.hu/konyvtar/erdely/erdsat/tmetu.pdf) şi www.recensament.referinte.transindex.ro.

BDD-V2635 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:37 UTC)

1992	334.115	274.511	13.206	31.785	7.748	540	2.668	675	2.973
2002	317.660	271.677	7.157	24.287	6.311	367	3.062	570	4.220

După contractul de la Trianon au plecat din România 200000 de maghiari în Ungaria şi au venit români în locul lor şi alţi 150000 s-au dus în regiuni cu o majoritate maghiară din România. Cu toate că nu avem date statistice pentru Timişoara – oraşul fiind aproape de graniţa cu siguranţă a fost afectat. Important pentru Timişoara este că începe şi la nivel etnic să devină progresiv un oraş cu populaţie majoritar românească. Dar în acei ani încă era în creştere numărul maghiarilor din oraş, care probabil au venit din alte zone mai depărtate de graniţă.

Tratatul de la Trianon din 1920 a avut un impact şi asupra şvabilor bănăţeni. Sfârşitul imperiului habsburgic şi unirea Banatului cu România a însemnat pentru aceştia o nouă etapă de revigorare a culturii germane, după procesul de maghiarizare de la sfârşitul secolului al XVIII-lea. Pentru prima dată după 1867 s-au redeschis şcolile în limba germană. Timişoara s-a reafirmat ca centru cultural al şvabilor, cultura germană înflorind din nou. S-a redeschis teatrul în limba germană şi s-au înfiinţat numeroase ziare în limba germană. În 1930 şvabii reprezentau o treime din populaţia Timişoarei.

Criza economică din anii 1930 a lovit puternic industria Banatului. În consecinţă numeroşi şvabi au fost nevoiţi să emigreze în Statele Unite, Argentina sau Brazilia. Mulţi au găsit acolo condiţii favorabile de muncă şi nu s-au mai întors niciodată.

După 23 august 1944, germanii din România au devenit peste noapte inamici potenţiali. Înaintarea armatei sovietice a determinat numeroşi germani să se refugieze în Germania. După al doilea război mondial, numeroşi etnici germani, inclusiv şvabi bănăţeni, au fost deportaţi în Uniunea Sovietică, la muncă forţată. În 1951 a urmat un val de strămutări forţate ale şvabilor bănăţeni în Bărăgan. Multora dintre ei li s-a permis reîntoarcerea în Banat după 1955.

După 1960 a avut loc un nou val de emigrare a şvabilor bănăţeni. Şi în perioada regimului Ceauşescu, autorităţile române au ajuns la un acord cu guvernul Germaniei Federale în privinţă plecării şvabilor.

Al doilea Război mondial aduce, de asemenea, schimbări importante pentru comunitatea evreilor. Astfel, evrei din Banat nu erau deportaţi, aşa încât evreii maghiari din Ungaria au venit în număr destul de mare în oraş. În timpul comunismului evrei erau sprijiniţi de către guvernul israelean să vină în Israel, ceea ce explică plecarea lor masivă din Timişoara în aceşti ani.

Din şase sinagogi, în momentul de faţă mai există trei, dintre care una încă este folosită şi anume sinagoga din cartierul Iosefin[8]. În sinagoga din centru s-au ţinut în ultimi ani nişte manifestări culturale, precum concerte şi prelegeri, şi s-a început un proiect de renovare care stagnează de ani de zile.

[8] www.otertimisoara.jewish.ro

BDD-V2635 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:37 UTC)

În timpul comunismului veneau foarte puțini străini în Timişoara, de altfel, ca în toată România, cu excepția studenților străini din Orientul Mijlociu şi din anumite state ale Africii, care, începând cu 1970, au venit în număr mare. Punctul culminant a fost în 1981, după această dată condițiile de viață de zi cu zi fiind din ce în ce mai dificile, aceştia n-au mai venit în număr aşa de mare. În 1981 erau 16900 de studenți străini în toată România, ceea ce corespunde cu apromativ 7-8% din totalul studenților. Cu toate că cifrele se referă la toată România, putem să presupunem că acest procentaj este valabil şi pentru Timişoara. Foşti studenți arabi de atunci stau la baza comunității arabe actuale din Timişoara.

În primii trei ani după căderea comunismului 170000 oameni au plecat legal din România. Minoritățile, în special germanii şi maghiarii erau suprareprezentați. Din păcate, deținem cifre doar pentru întregul teritoriu al României: din 97000 de emigranți în 1990, 60 000 erau germani, care erau sprijiniți de politica Republicii Federale Germane. Emigrarea se datora în mod special unor rațiuni economice şi fricii de instabilitate legate de noul regim în România.

La începutul anilor 1990, mai ales tinerii foarte calificați plecau în diferite țari ale Europei şi în Statele Unite ale Americii sau Canada. Urmau muncitorii mai puțin calificați sau necalificați, care plecau în mod temporar. În timpul restructurării economiei româneşti (1990-2002) populația activă se va diminua cu 44%, forțând oamenii să-şi caute de lucru peste hotare. În această etapă exista trei faze diferite:

– în prima fază (1990 - 1995), când accesul pe piața muncii în Europa de Vest era foarte limitat, românii plecau mai ales în Israel, în Turcia, în Ungaria[9] şi în Germania[10].

– în a doua fază (1996-2002) mulți români plecau în Italia şi în Spania;

– în a treia fază, începând cu 1 ianuarie 2002, după renunțarea la vizele pentru statele Schengen, țările-țintă sunt mai ales Italia, Spania, Portugalia şi Marea Britanie.

Chiar dupa aderarea la Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007, românii n-au acces decât parțial la piața de muncă din majoritatea țărilor din Europa de Vest, dar se estimează ca pe la mijlocul anului 2007 3,4 milioane de români au fost angajați în străinătate – numai 1,2 milioane în mod legal.

La începutul anilor '90 veneau destul de mulți întreprinzători mai ales din Turcia, Orientul mijlociu şi din China. De atunci forța de muncă străină este în continuă creştere, care s-a accelerat odată cu creşterea economică. Țările de origine a imigranților cei mai importanți din punct de vedere numeric sunt Turcia[11] şi China. 82 % din imigranți sunt bărbați[12], ceea ce ne poate duce la concluzia că este vorba despre o migrație temporară. Considerând faptul că populația română îmbătrâneşte şi economia va creşte din nou după criza actuală, se va produce în următorii ani o creştere a forței de muncă străine, ceea ce va pune şi problema integrării imigranților în societatea românească.

[9] În Ungaria plecau în mod special persoane de etnie maghiară.
[10] Aici plecau în special etnici germani.
[11] În Timişoara au venit doar foarte puțin turci.
[12] www.impex.eu

BDD-V2635 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:37 UTC)

România având două treimi din graniţe cu ţări non-membre ale Uniunii Europene şi dat fiind faptul că azilanţii trebuie să facă cerere de azil în ţara din UE în care intră prima dată, România are de-a face cu un anumit număr de refugiaţi.

Pe de altă parte, România este şi ţară de origine şi ţară de tranzit pentru trafic de persoane, în special de femei şi de copii. Timişoara, fiind situată lângă graniţa cu Serbia şi cu Ungaria, reprezintă unul dintre pivoţi în această privinţă. Din nefericire, nu se găsesc cifre exacte, acesta fiind un subiect foarte delicat.

Ca urmare a fenomenului emigrării exista în 2006 un transfer de bani către România între 4,8 si 5,3 miliarde de euro[13]. În marea majoritate aceşti bani sunt folosiţi pentru a îmbunătăţi traiul familiilor migranţilor şi nu sunt investiţi. Acest fenomen a adus, de exemplu, supermarketuri şi hypermarketuri internaţionale în număr mare în Timişoara.http://www.agerpres.ro/media/

De remarcat este că la Timişoara în ultimii ani, datorită creşterii economice, a apărut şi o importantă comunitate de oameni de afaceri, care însă nu figurează în statisticile oficiale. Dintre aceştia se remarcă în primul rând italienii, cei mai numeroşi investitori străini prezenţi aici. Alte două comunităţi în creştere sunt cea slovacă şi ucraineană, care beneficiază şi de predare în limba maternă în unele unităţi de învăţământ preuniversitar.

În continuare mă voi ocupa de trei grupe de străini din Timişoara şi anume italieni, germani şi arabi. Datorită faptului că înteleg destul de uşor limba, italienii au venit în număr foarte mare la Timişoara. Din nefericire nu există cifre exacte, mai ales fiindcă foarte mulţi oameni de afaceri italieni fac naveta între cele doua ţări[14], dar consulatul italian vorbeşte de aproximativ 8.000 de persoane. Jurnalul francez Le Monde vorbea în 2004 de oraşul de pe Bega ca despre un nou El Dorado pentru investitori italieni[15]. 1900 din 5800 de întreprinderi italiene în România se găseau în 2006 la Timişoara. Acesta cucerire a început încă din anii '90 şi italienii au investit în terenuri agricole, în imobiliar[16] şi, de exemplu, în producţia de pantofi. Şi se pare că nici criza nu a dus la o scădere a întrepriderilor italiene în judetul Timiş, după cum afirma ambasadorul italian în martie 2011[17]. Limba italiană se predă la Liceul Calderon ca limbă intensivă. Există un Centru Cultural Italian[18], o catedră italiană la Universitatea de Vest şi societatea italiană „Dante Alighieri".

În cazul nemţilor din Timişoara există o situaţie destul de interesantă. Comunitatea şvabilor rămaşi este foarte mică, dar la ea se adaugă nemţii veniţi din Germania, care lucrează la diferite firme, au înfiinţat propriile firme sau sunt activi în domeniul cultural şi la diferite proiecte administrative. Foarte activ, de exemplu, este clubul oamenilor de afaceri germanofoni[19]. În plus, un număr semnificativ de

[13] Cifrele sunt oferite de Banca Naţională Română.

[14] În momentul de faţă există zilnic opt zboruri Timişoara – Italia şi retur. Vezi şi www.aerotim.ro.

[15] www.9am.ro

[16] 85% din piaţa imobiliară din Timişoara este destinată străinilor, dintre aceştia 90% fiind italieni. Cf. www.9am.ro.

[17] www.tion.ro/...italieni-din-timisoara-se.../news-20110310-12510175.

[18] Conform site-ului său (www.euroit.ro), în afară de cultură, acest centru se ocupă şi de sectorul imobiliar.

[19] Clubul este deschis, germanilor, elveţienilor, austriecilor şi românilor germanofoni (www.dwc.ro).

BDD-V2635 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:37 UTC)

români asimilează cultura germană, frecventând şcoli cu predare în limbă germană – în special Liceul Nikolaus Lenau[20], unde numai între 5% şi 10% de elevi sunt de etnie germană[21]. De la această şcoală, de exemplu, provin tineri scriitori români fără nicio legatură etnică germană, care scriu în limba germană[22]. Alți elevi se duc la ansamblul de dans folcloric german[23] de la forumul german, reprezentând astfel cultura şvabilor în străinătate şi fără nici un dubiu identificându-se cel puțin în mică măsură cu această cultură. Cultura nemților şi şvabilor persistă în Timişoara şi datorită unor instituții culturale precum Teatrul German de Stat[24], Centrul Cultural German[25], datorită activităților culturale ale Forumului German şi datorită unor instituții de învațământ, în ciuda faptului că populația germană dispare încetul cu încetul. Numărul celor care emigrează este destul de restrâns, dar grupul fiind foarte mic, există fenomenul de asimilare.

Cel mai compact grup dintre migranți din țările din afară Europei (RTT - Resortisanți din Țările Terțe), care este pe deasupra şi destul de activ în oraş este comunitatea arabă. Există un Centrul Cultural Româno-arab[26] care desfăşoară diverse activități culturale, între altele participând şi la evenimente culturale alături de etniile stabilite de multă vreme în Timişoara, ceea ce înseamnă că granița între minoritățile noi şi vechi este în flux. Există şi un institut foarte activ în privința integrării RTT-ilor, Institutul Intercultural[27], cu diferite proiecte, un site bine întreținut şi care scoate o revistă trimestrială. Arabii sunt foarte prezenți în majoritatea proiectelor şi în revista respectivă, unde îşi exprimă părerea despre problemele comunității arabe în oraş. Ei se simt bine integrați la nivelul populației, acest fapt datorându-se, între altele, multiculturalității tradiționale a oraşului. La nivel administrativ, însă, există diferite probleme, precum înființarea unui cimitir musulman, proiect acceptat din partea primăriei cu un loc desemnat, dar care nu se pune în aplicare. În schimb există o moschee pentru cei 1000 de practicanți musulmani din Timişoara (cf. Luduşan 2011: 4 – 5). Foarte interesant însă mi se pare existența unei şcoli cu predare în limbă arabă privată, înființată de comunitatea siriană din oraş. Astfel, şi aici găsim o egalizare între minoritățile mai vechi şi cele mai nou stabilite în Timişoara. Într-o analiză a situației minorităților după noua lege a educației şi după cea a drepturile imigranților, Călin Rus, directorul Institutului Intercultural Timişoara, subliniază faptul că prin această lege, şi minorități precum arabii sau chinezii ar putea solicita înființarea unor şcoli. „Pentru constituirea unei clase ar fi necesară formularea în scris a unei solicitări din partea unui număr suficient de părinți şi identificarea unui cadru didactic care să poată preda limbile respective" (Rus 2011: 17).

În Timişoara există şi un Centru de Tranzit în Regim de Urgență (CTU), care are o capacitate de 200 de locuri şi este unic în lume, instituția fiind înființată în

[20] www.nikolaus-lenau.ro
[21] După estimările făcute de directoarea şcolii, Helene Wolf, în septembrie 2011.
[22] www.stafette.ro
[23] www.rosmarein.ro
[24] www.dstt.ro
[25] www.kulturzentrum-temeswar.ro
[26] www.centrulculturalromanoarab.org
[27] Vezi www.migrant.ro.

BDD-V2635 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:37 UTC)

urma acordului tripartit dintre Guvernul României, Înaltul comisariat al Naţiunilor Unite pentru Refugiaţi (UNHCR) şi Organizaţia Internaţională pentru Migraţie (OIM), semnat la Bucureşti pe 8 mai 2008. Aici ajung persoane care trebuie să fie evacuate de urgenţă din prima ţară de azil şi care urmează să fie admise temporar pe teritoriul României, înainte de a fi relocaţi în ţări terţe. Refugiaţii din acest centru, însă, nu sunt foarte prezenţi în oraş, acest fapt datorându-se şi perioadei scurte de şedere, de maxim şase luni. Dar, de exemplu, de ziua Europei, o parte din refugiaţi erau aduşi la manifestările diferitelor etnii în muzeul satului din Timişoara.Şi în următorii ani situaţia Timişoarei va fi una marcată de migraţie. În continuare vor pleca români în alte ţări din Uniunea Europeană, mai ales după o eventuală libertate legală de angajare în orice domeniu[28], plecarea fiind cauzată, în principiu, de probleme economice. Desigur, va ramâne problema legată de „brain drain", de exemplu, prin plecarea medicilor.

De asemenea, va fi necesară găsirea unei modalităţi de a-i integra pe unii imigranţi, precum arabii şi chinezii, care, eventual, într-o zi vor cere şi ei un învăţământ în limba lor maternă, plătit de statul român. Azilanţii, din contra, sunt un fenomen de tranzit şi nu vor rămâne în număr semnificativ în Timişoara.

Numărul europenilor de vest, mai ales al italienilor şi al germanilor, care se stabilesc definitiv în Timişoara este semnificativ în special fiindcă majoritatea lucrează la firme străine sau au propria firma, având astfel un rol activ în societatea oraşului.

Astfel, Timişoara se confruntă cu o nouă multiculturalitate, care cere un nou proces de integrare şi un nou mod de a trăi împreună sau cel puţin unul lângă altul.

Bibliografie

Ilieşu 2005: Petru Ilieşu, *Temeswar – Geschichte einer europäischen Stadt*, Timişoara, Editură Planetarium.

Luduşan 2011: Ana Luduşan, *Comunitatea locală şi imigraţia*, în „Migrant în România", nr. 9, p. 4-5.

Rus 2011: Călin Rus, *Noua lege a educaţiei şi drepturile imigranţilor*, în „Migrant în România", nr. 9, p. 17.

Varga: E. Varga, *Statistică recensăminte după limba maternă, respectiv naţionalitate, jud. Timiş, 1880-1992* (www.kia.hu/konyvtar/erdely/erdsat/tmetu.pdf.

Pagini web:
www.9am.ro (10.09.2011)
www.aerotim.ro (19.09.2011)
www.bartok.ro (05.09.2011)
www.centrulculturalromanoarab.org (10.09.2011)
www.dstt.ro (10.09.2011)
www.dwc.ro (10.09.2011)
www.euroit.ro (05.09.2011)
www.kia.hu/konyvtar/erdely/erdsat/tmetu.pdf (05.09.2011)
www.kulturzentrum-temeswar.ro (19.09.2011)

[28] Cu toate că permisul de a lucra în toate domeniile - de exemplu pentru polonezi din mai 2011, n-a provocat un val de migranţi polonezi în Germania cum prevedeau unii experţi.

BDD-V2635 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:37 UTC)

www.migrant.ro (12.09.2011)
www.mipex.eu (10.09.2011)
www.otertimisoara.jewish.ro (12.09.2011)
www.recensament.referinte.transindex.ro (12.09.2011)
www.rosmarein.ro (05.09.2011)
www.stafette.ro (12.09.2011)
www.tion.ro/...italieni-din-timisoara-se.../news-20110310-12510175 (12.09.2011)
www.tm-t.ro (10.09.2011)

Towards and from Timisoara – the Present-Day Migration Phenomena – a Case Study

This article is intended as an analysis of the situation of the emigrants and of the immigrants towards and from Timisoara in the 20th century; we also intend to find their reasons and circumstances as well as the consequences of migration for the community.

Timisoara is characterized by multiculturality and it is a Romanian city where the cohabitation of several ethnic groups is harmonious. Besides the ethnic representatives settled here long time ago – like the Hungarians and the Germans – now one can talk about recent immigrants from European countries or with other origins. Thus, Timisoara meets a new form of multiculturality which requires a special process of integration and a different way of living in a community.

BDD-V2635 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:37 UTC)